

मगर जनजातीको सामाजिकतथाआर्थिक अवस्थामाआएका परिवर्तनहरू
(गलकोटनगरपालिका वडा नं - ८, विरकोट गाउँको एक अध्ययन)

त्रिभुवनविश्वविद्यालयमानविकीतथासमाजिकशास्त्र संकायअन्तरगत स्नातकोत्तर
तह दोस्रो वर्षको समाजशास्त्रविषयको आंशिक
आवश्यकता परिपूर्तिको लागि प्रस्तुत
शोधपत्र

शोधकर्ता

पदमबहादुर सलामी

रोलनम्बर : ६७०

सिम्बोल नः २८२७६८

त्रि.वि. दर्ता नंः ६-२-४०-११२८-२००८

समाजशास्त्र केन्द्रीयविभाग

त्रिभुवनविश्वविद्यालय

कीर्तिपुर

२०७६

त्रिभुवनविश्वविद्यालय
मानविकीतथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय
समाजशास्त्र केन्द्रीयविभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय समाजशास्त्र संकायअर्न्तगत समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको उपाधि प्राप्तीका लागि आंशिक आवश्यकता पुरा गर्ने उद्देश्यले प्रस्तुत “मगर जनजातीको सामाजिक तथा आर्थिक अवस्थामाआएका परिवर्तनहरू एक अध्ययन” विषयको यो शोधपत्र पदमबहादुर सलामीले मेरो निर्देशन, सुझाव तथा सुपरिवेक्षणमा रहि तयार पार्नु भएको हो ।म यस प्रस्तुत शोधपत्र लेखन प्रति पुर्ण सन्तुष्ट भएकोले अन्तिम मुल्याङ्कन समिति समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

.....
डा. गुमान सिंह खत्री
समाजशास्त्र केन्द्रीयविभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं

मिति: २०७६-०५-०१

त्रिभुवनविश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय
समाजशास्त्र केन्द्रीयविभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं

स्वीकृति-पत्र

त्रिभुवन विश्व विद्यालयद्वारा निर्धारित पाठ्यक्रम अनुसार स्नातकोत्तर उपाधिको आंशिक परिपूर्तिको लागि मानविकी तथा समाजशास्त्र संकाय अन्तरगत समाजशास्त्र केन्द्रीयका छात्र पदमबहादुर सलामीद्वारा प्रस्तुत गरिएको “मगर जनजातीको सामाजिक तथा आर्थिक अवस्थामा आएका परिवर्तनहरू एक अध्ययन” विषयको शोधपत्र उपाधीप्राप्तीका लागि उपयुक्त भएकाले मुल्याङ्कन समितिद्वारा स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोध मुल्याङ्कन समिति:

विभागीयप्रमुख

स.प्रा.डा. टिकारामगौतम

.....

बाह्यनिर्देशक

डा. मनोहरी ढकाल

.....

शोधनिर्देशक

डा. गुमान सिंह खत्री

.....

मिति: २०७६।०५।०५

कृतज्ञता ज्ञापन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, सामाजिकशास्त्र संकाय अन्तरगत त्रिभुवन विश्वविद्यालय किर्तिपुर, काठमाडौंको समाजशास्त्र केन्द्रीय विभागको स्नातकोत्तर तहको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिका लागि मैले “मगर जनजातीको सामाजिक तथा आर्थिक अवस्थामा आएका परिवर्तनहरू” (गलकोट नगरपालिका वडा नं - ८, विरकोट गाउँको एक अध्ययन) विषयको शोधपत्र पेश गरेको छु ।

यस शोधकार्य मेरोलागि नयाँ अनुभव भएकोले शोध अध्ययन गर्ने क्रममा केही कमकमजोरीहरू अवस्य रहेको होला । त्रुटी नरहोस भन्ने उद्देश्यले सक्दो मेहनत र प्रयास गरेको छु । यस शोधपत्रको वास्तविक र यथार्थ रूप तयार गर्ने क्रममा आफ्नो अमूल्य र व्यस्त समय दिएर सल्लाहा तथा निर्देशन दिनुहुने यस विश्वविद्यालयका समाजशास्त्र विभागका अध्यापक श्रद्धेय श्री गुमानसिंह खत्री ज्यु प्रति हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछु । शोधपत्रतयार पार्न उत्साहित तथा सहयोग गर्नुहुने मेरा सहृदयी मित्रहरू तथा परिवार प्रति समेत आभार व्यक्त गर्दछु । पुस्तकहरू उपलब्ध गराइ सहयोग गर्नुहुने त्रिभुवन विश्व विद्यालय अन्तरगतको पुस्तकालय र समाजशास्त्र विभाग अन्तरगतका संपुण परिवार तथा सन्दर्भ ग्रन्थ सुचिमा रहेका पुस्तकका लेखक, सम्पादक तथा प्रकाशनहरूप्रति हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछु ।

अन्तमा यस शोधपत्रलाई अन्तिम रूप दिई पुरा गर्न आफ्नो वास्तविक विवरण दिई सहयोग गर्नुहुने गलकोट नगरपालिका वडा नं ८, विरकोटका विशेष गरि तेजेन्द्र बुढाथोकी, डिल ब. बुढाथोकी, डम्बर सलामी, क्या यम ब. बुढाथोकी लगायतका मगर समुदायका उत्तरदाताहरू प्रति पनि हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दै यस शोधपत्रको कम्प्युटर टाईपिङ्ग तथा सेटिङ्ग गरिदिनुहुने श्री पार्वतहितानलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

पदमबहादुर सलामी

समाजशास्त्र संकाय

त्रिभुवनविश्वविद्यालय

विषय-सूची	
परिच्छेद - एक	
परिचय	१-५
१.१ पृष्ठभूमी	१
१.२ समस्याको कथन	३
१.३ अध्ययनको उद्देश्य	४
१.४ अध्ययनको महत्व	४
१.५ अध्ययनको संगठन	४

परिच्छेद-दुई	
पूर्वसाहित्यको समीक्षा	६-१०

परिच्छेद-तीन	
अनुसन्धानविधि	
११-१४	
३.१ अनुसन्धान ढाँचा	११
३.२ अध्ययन क्षेत्र छनोटको औचित्य	११
३.३ तथ्याङ्कको समग्रता र नमुना छनोट	११
३.४ तथ्याङ्कको प्रकृति र स्रोत	१२
३.५ तथ्याङ्कसंकलनविधि	१२
३.५.१ मुख्य सूचनादाता	१२
३.५.२ अवलोकन	१३
३.५.३ अन्तर्वार्ता अनुसूची	१३
३.६ तथ्याङ्कको वर्गीकरण एवं सम्पादन	१३
३.७ तथ्याङ्कविश्लेषण र प्रस्तुतिकरण	१३
३.८ अध्ययनको सीमा	१४

परिच्छेद-चार

विरकोटगाउँको परिचय

१५-१९

४.१ परिचय	१५
४.१.१ जलवायु	१५
४.१.२ प्राकृतिक स्रोत	१६
४.१.३ जनसंख्याको वितरण	१६
४.१.४ सामाजिक र भौतिकपूर्वाधार	१७
४.१.४.१ शिक्षा	१७
४.१.४.२ स्वास्थ्य	१८
४.१.४.३ यातायात	१८

परिच्छेद-पाँच

सामाजिक सांस्कृतिक अवस्था र परिवर्तन

२०-४९

५.१ परिचय	२०
५.२ परिवारको प्रक	२३
५.३ परिवारको आकार	२४
५.४ परिवारको संचालन	२५
५.५ शैक्षिक स्थिति	२६
५.६ वैवाहिक स्थिति	२९
५.७ भाषा ३४	
५.८ धर्म	३४
५.९ खानपान तथा भेषभूषा	३६
५.१० महिलाको स्थान	३७
५.११ स्वास्थ्य ३८	
५.१२ चाडपर्व	४०
५.१२.१ दशैं	४१
५.१२.२ तिहार	४२
५.१२.३ माघे सङ्क्रान्ति	४३
५.१२.४ कुलपूजा	४३

५.१२.५ जनै पूर्णिमा	४३
५.१२.६तीज र ऋषिपञ्चमी	४४
५.१२.७अन्य सामान्य चाडपर्वहरु	४४
५.१३जीवन संस्कार	४५
५.१३.१ जन्म संस्कार	४५
५.१३.२ अन्नप्राशन संस्कार	४६
५.१३.३ छेवर	४६
५.१३.४ विवाह	४७
५.१३.५ मृत्यु संस्कार	४८

परिच्छेद-छ

आर्थिक अवस्था र यसमाआएको परिवर्तन	५०-५८
६.१ आवास	५०
६.२ भू-स्वामित्व	५१
६.३ उत्पादनको स्थिति	५२
६.४ पशुपालन	५४
६.५ पेशा ५५	
६.६ वार्षिक आय, व्यय र वचत	५७

परिच्छेद-सात

सारांश, निष्कर्ष र सुभावरु	५९-६३
७.१ सारांश ५९	
७.२ निष्कर्ष ६१	
सन्दर्भ सामग्री	६४-६५
परिशिष्टहरू	६६-७०